

ДИАЛОГ НА КУЛТУРИТЕ

Анна Ангелова

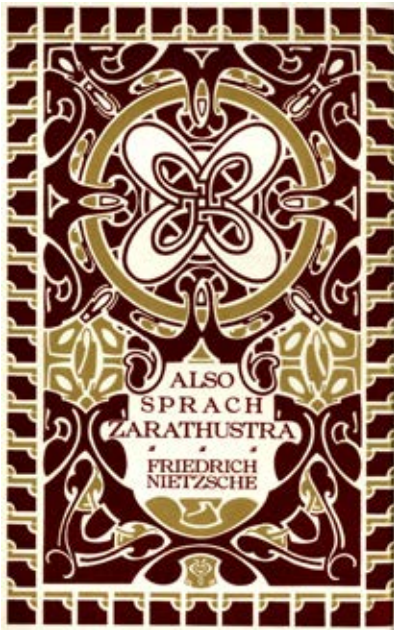
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. В статията се разглежда личната библиотека на известния български преводач и поет Мара Белчева. Има редица ценни и уникални издания с автографи и посвещения в колекцията, както и редица произведения на класически и съвременни европейски автори и редки издания, посветени на България, и преводи на известни български писатели. Книги, които са част от библиотеката на М. Белчева, са библиофилски издания, включително известното луксозен издание на Фридрих Ницше – *Also sprach Zarathustra* (1908).

Keywords: personal library, culture, cultural dialogue, unique editions, bibliophile editions, autographed books

Изучаването на личните библиотеки е обект на вниманието на изследователи от различни области. Всяка лична библиотека, принадлежала на известен учен или творец, се разглежда в качеството си на „книжовен паметник“, като значимостта ѝ нараства в зависимост от личността на нейния притежател и контактите, които той поддържа с интелектуалния елит на своето време. Мара Белчева е една от най-интересните фигури в българския културен и обществен живот в първите три десетилетия на миналия век – време в което си дават среща големи поети и титани на словото. Свързала живота и творчеството си с Пенчо Славейков, след 1903 г. известната поетеса и даровита преводачка сякаш потъва в могъщата му сянка. Книгите заемат важно място в живота на Мара Белчева. След първоначалното си образование в родното Севлиево и гимназиалното във Велико Търново следващата спирка на Мара Белчева е Виена, където завършва Висш девически институт. Работи като учителка в Русе и София, а след убийството на съпруга си Христо Белчев – финансов министър в кабинета на Стамболов, отново се връща във Виена, за да следва филология. Тя говори свободно няколко езика, интересува се от поезия и изкуство, работи активно като преводачка.

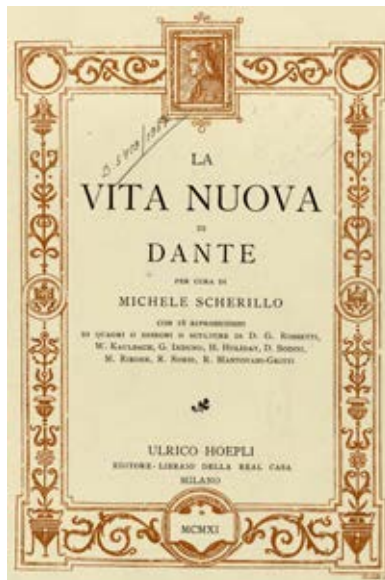
Личната сбирка на Мара Белчева е отражение на изтънчен културен вкус. Сравнително малка, но изключително стойностна по съдържание, тя обхваща общо 120 заглавия в 183 тома и вероятно е само част от личната библиотека на поетесата. Книгите са издания на класически и съвременни европейски автори – литературни произведения, исторически и философски съчинения,

предимно на немски, френски, италиански и английски език, които илюстрират широките културни интереси на поетесата. Основната част от книгите са на немски език – общо 50 заглавия. Следват 22 заглавия на френски език, 17 на италиански език, 7 на английски език. В сборката присъстват и отделни заглавия на шведски, сръбски и полски език, както и единственото заглавие на български език – поемата „Кървава песен“.

Най-широко представените в сборката издания на немски език включват съчиненията на Фридрих Ницше, издание от 1900 г. в седем тома; изследването на Н. Grimm върху творчеството на Омир; “Gedichte” от белгийският драматург и Нобелов лауреат Морис Метерлинк; “Rembrandt” от Емил Верхарн, издание от 1912 г. осъществено в сътрудничество със Стефан Цвайг; изследването на Алфред Биес “Deutsche Literaturgeschichte”; десеттомно издание от 1906 г. на съчиненията на най-видния представител на немския символизъм Рихард Демел “Gesammelte Werke in zehn Bänden” с автограф и посвещение от автора; десеттомно издание на съчиненията на Платон от 1909 г.; деветтомно издание на Хайнрих Хайне – “Heinrich Heine s Gesammelte Werke” от 1893 г.; няколко обобщаващи изследвания върху немската литература и др.

Френските издания в сборката са представителни и сред тях могат да се отбележат – “Les Pensées” от Блез Паскал, преработено издание по ръкописите на автора в два тома от 1879 г.; шесттомно издание на съчиненията на Молиер “Les oeuvres” от 1877 г.; “La Jeune Parque” от емблематичния представител на

френския символизъм Пол Валери; “Le grand secret” от Метерлинк; изданието на съчиненията на Алфред дьо Мюсе “Oeuvres” в девет тома от 1876 г.; луксозно номерирано издание на “Les Essais” (№ 34) от Мишел дьо Монтен от 1872 г. и др.

Сред италианските заглавия правят впечатление съчиненията на Данте Алигиери – “La divina comedia” и “La vita nuova”; “Poesie 1885 – 1888” от Габриеле Д’Анунцио, прочутият роман на Алесандро Манцони “I promessi sposi”; “Murgiae” от Джовани Пасколи; “Poesie” от Габриеле Кардучи; философското изследване на “L’Estetica di A. Schopenhauer” от Калво Гуидо и др.

В колекцията се откроява присъствието на редица луксозни библиофилски издания, както и на уникални екземпляри с автографи и посвещения. Специално внимание сред тях заслужава изданието на едно от най-известните и дискутирани съчинения на Фридрих Ницше „Also sprach Zarathustra“, предизвикало немалко философски дискусии и довело до оспорвано съперничество между четирите български превода, дело на Димитър Дечев (1905), Мара Белчева (1915), Николай Райнов (1919) и Жана Гълъбова (1991). Екземплярът на лайпцигското библиофилско издание е изключително ценен за българската културна история и поради факта, че е лично притежание на Мара Белчева, която в периода 1904 – 1906 г. превежда произведението на Фридрих Ницше на български.

Библиофилското издание на “Also sprach Zarathustra” е едно изключително издание, за чието създаване е ангажиран цял екип от различни специалисти. Отпечатано е върху ръчно изработена хартия с водни знаци от холандеца Van Gelder Zo, а предният и задният форзац са изпълнени на специална виненочер-

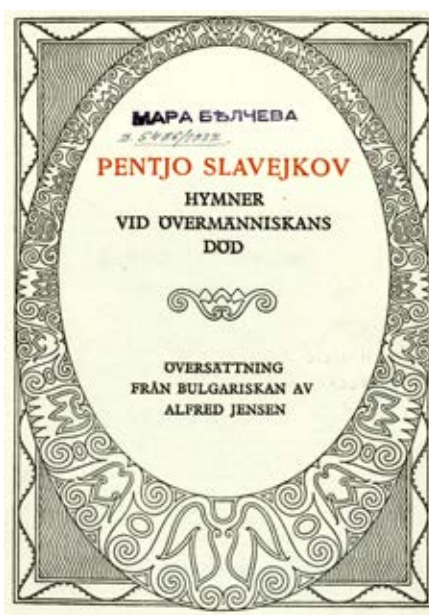
вена кадифена хартия. През 1900 г. за изданието е създаден специален шрифт от G. Lemmen, а буквите са изрязани от немския гравьор Harry Graf Kessler (1868 – 1937). Художникът Nemy Van de Velde (1863 – 1957) създава макета на заглавията, подзаглавията, орнаментите и проекта за подвързия. Изданието е отпечатано под негово ръководство в Лайпциг в 530 номерирани екземпляра, от които първите 100 са подвързани с кожа, украсена със златни орнаменти, а останалите 430 са подвързани в пергамент. Това е една от любимите книги на Мара Белчева. Тя високо цени ювелирното издание (№ 99 от тиража) и не се разделя с него до смъртта си.

Другото заслужаващо безспорно специално внимание библиофилско издание в сбирката е изданието на стиховете на Пенчо Славейков, осъществено през 1916 г. в Гьотеборг, в превод на Alfred Jensen – “Hymner vid övermänniskans död Översättning fran bulgariskan”. Украсено със злато, изданието е отпечатано в лимитиран тираж от 99 екземпляра върху ръчно изработена хартия, в печатницата на W. Zachrisson. Екземплярът, притежаван от Мара Белчева, е № 73.

Сред книгите на Мара Белчева са и редките преводни издания на произведенията на Алеко Константинов, Пенчо Славейков и Петко Тодоров – “Baj Ganju”; “Koledari” и “La nozze del sole”, както и няколко издания, посветени на България.

Личната библиотека на Мара Белчева досега не е била обект на специално проучване. Независимо от факта, че присъства във фонда на Университетската библиотека почти осемдесет години, сбирката, на практика, не бе достъпна поради факта, че се намиреше в едно от допълнителните хранилища на библи-

отеката, не се съхраняваше компактно и беше представена частично в библиотечните каталози. Преместени в централното книгохранилище и поставени до библиотеката на проф. Боян Пенев, книгите, принадлежали на Мара Белчева, вече са на разположение на изследователите. Безспорно към тях ще проявят интерес както литературните историци, така и изследователите на книгата.

DIALOGUE OF CULTURES

Abstract. The article examines the personal library of the alleged Bulgarian translator and poet Mara Belcheva. There are a number of spaces valuable and unique editions with autographs and inscriptions in the collection, as well as a number of works of classic and contemporary European authors and rare editions dedicated to Bulgaria and translations of famous Bulgarian writers. Special books, which are part of the library of M. Belcheva are bibliophile editions, including the prominent luxury edition of Friedrich Nietzsche –Also sprach Zarathustra (1908).

✉ **Dr. Anna Angelova, Assoc. Prof.**
University Library
Sofia University
Sofia, Bulgaria